

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

No11
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni	24
Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari	27
Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich	
Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati	30
Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi	
Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi	34
Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi	
Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv	38
Alinazarova Mahfuza	
Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini	43
Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li	
Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar	48
Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna	
Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish	53
Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich	
Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi	58
Ergasheva S. T.	
Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish	61
Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati	64
Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish	68
Hojikarimova Gulasal Tadjaliyevna	
Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish	71
Jo'rayeva Matluba	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari	74
Komilova Z. X.	
O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati	80
M. Yu. Mahkamova	
Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari	86
Madazizova Dilfuza Raxmatullayevna	
Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes	90
Madina Tilavova	
Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar	94
N. O. Saidova	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli	99
Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna	
Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli	103
Ochilova Dilbar Isroilovna	
Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi	108
Oripova Zilola	
Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi	113
Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi	
Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	118
Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich	
Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri	122
Qurbanova Ilmira Alisher qizi	

Blended Learning	125
Quvandikova Xadicha	
Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
“Qurilish jarayonlari texnologiyasi” fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish	135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna	
Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli	140
Rustamova Nodira Rustamovna	
Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari	145
Sitora Toshmatova	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati	149
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Musiqqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi	153
Toshpulatova Saida Kuzibaevna	
Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish	158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlrat qizi	
Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools	161
Ulasheva Lobar	
Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish	164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	169
Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi	
Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar	173
Xanbabayev Hakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li	
Tasavvufdagi “muhosaba” va “tafakkur” amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi	176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich	
Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati.....	182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna	
Ota-ona mehriining bola psixologiyasiga ta'siri	185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi	
Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi	189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna	
Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам	193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития	203
Раупова Шохида Ахроровна	
Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы	207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна	
Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы.....	211
Сулейманова Нилуфар Камилловна	
O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni	214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi	
Bolalarda axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari	218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi	
Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari	221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna	
Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari	224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari	229
Abirova Umida Nazarovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari.....	232
Adhamova Diyora Sanjar qizi	
Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy	239
Tangriyev Abdukarim Tovashevich	
Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	244
Hafizov Shahriyor Shavkatovich	
Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari	248
Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi	
Axborotning gnoseologik mohiyati.....	256
Kamolova Munajatxon Jaloldinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari	259
Mamatova Aziza Bo'ribojevna	
Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	262
Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich	
Pedagogik oliy ta'limda talabalarning kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi.....	267
Maxkamova Dilafuz Aliyevna	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv	271
Normamatova Kamola Gulmamat qizi	
O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida).....	274
S. Sh. Azamatova	
Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari	277
Salayeva Aziza Muhammadmurot qizi	
Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari.....	282
Xolova Mohigul Shavkatovna	
Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish.....	287
Xudoyberganov Atham	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish	291
Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi	
Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление	295
Кадирова Наргиза Азаматовна	
Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка)	298
Мамырбаева Дина	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	304
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	

MILLIY SPORT VA OMMAVIY O'YINLARNING BADIY- ESTETIK AHAMIYATI

Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni
qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti
Samarqand filiali dotsenti, (PhD)

Annotatsiya: Milliy sport va ommaviy o'yinlar xalqimizning madaniy merosining ajralmas qismi bo'lib, ularning badiiy-estetik ahamiyati beqiyosdir. Ushbu maqolada milliy sport turlari va xalq o'yinlarining san'at hamda estetik jihatlari, ularning jamiyat hayotidagi o'rni va tarbiyaviy ahamiyati ilmiy tahlil qilinadi. Milliy o'yinlar nafaqat jismoniy rivojlanish, balki ruhiy va estetik kamolotga ham xizmat qiladi. Ular xalq an'analari, urf-odatlar va madaniyatini asrab-avaylashda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot natijalari milliy sport va ommaviy o'yinlarni rivojlantirish hamda ommalashtirishning yangi yondashuvlarini taklif etadi.

Kalit so'zlar: milliy sport, ommaviy o'yinlar, badiiy-estetik ahamiyat, madaniy meros, xalq an'analari, tarbiya, jismoniy rivojlanish.

Abstract: National sports and mass games are an integral part of the cultural heritage of our nation, and their artistic and aesthetic significance is profound. This paper examines the artistic and aesthetic dimensions of national sports and folk games, as well as their social and educational importance. National games contribute not only to physical development but also to spiritual and aesthetic cultivation. They play a vital role in preserving folk traditions, customs, and cultural continuity. The study results suggest new approaches for developing and popularizing national sports and games.

Key words: national sports, mass games, artistic and aesthetic significance, cultural heritage, folk traditions, education, physical development.

Аннотация: Национальные виды спорта и массовые игры являются неотъемлемой частью культурного наследия нашего народа, и их художественно-эстетическое значение велико. В статье рассматриваются художественные и эстетические аспекты национальных видов спорта и народных игр, а также их место и значение в общественной жизни. Национальные игры способствуют не только физическому развитию, но и духовно-эстетическому воспитанию личности. Они играют важную роль в сохранении народных традиций, обычаев и культуры. Результаты исследования предлагают новые подходы к развитию и популяризации национальных видов спорта и игр.

Ключевые слова: национальный спорт, массовые игры, художественно-эстетическое значение, культурное наследие, народные традиции, воспитание, физическое развитие.

KIRISH

Har bir xalqning milliy qadriyatlari, urf-odatlar va an'analari uning ma'naviy boyligini ifodalaydi. Shu jihatdan, o'zbek xalqining milliy sport turlari va ommaviy o'yinlari nafaqat jismoniy chiniqish vositasi, balki badiiy-estetik tarbiyaning muhim omilidir. Ular xalq hayoti, turmushi, mehnati va orzu-umidlarini o'zida mujassam etgan holda, go'zallikni his etish, did va estetik tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi. Milliy o'yinlar orqali yosh avlodga vatanparvarlik, jasurlik, jamoaviylik, go'zallikka intilish kabi fazilatlar shakllanadi. Shu bois, milliy sport va o'yinlar nafaqat madaniy meros, balki xalqimizning badiiy-estetik qarashlarini namoyon etuvchi boy ma'naviy manbalaridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Avvalo, oddiy og'zaki bayonning dastlabki namunalari paydo bo'lgan. Ular nihoyatda sodda bo'lib, turli shakldagi undov-xitoblar va voqealar bayonidan iborat bo'lgan. Ov jarayoni hamda tafakkurning rivojlanishi voqea va hodisalar talqinida oddiy bayondan obrazli tasdiqlashga olib keldi. "Dastlab jismoniy mashqlar, turli o'yinlar, mehnat jarayonlari, ovchilik, harbiy harakatlarga o'xshatilgan musobaqalar va sinovlar shaklida mavjud bo'lgan turli marosimlarni aks ettirgan. Keyinchalik yoshlarni qilichbozlik, chavandozlik, kamondan otish, yakka-ma-yakka kurash mahoratiga o'xshatish jamiyatning asosiy vazifalaridan biriga aylana borgan." Xalq o'yinlari

ommaning ijodiy mehnati natijasida vujudga kelib, ming yillar davomida turli xil ko'rinishlarda ommalashib, etnosning ijtimoiy hayoti, milliy xususiyatlari, qolaversa, maishiy hayot tarzi bilan bog'liq holda shakllangan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda milliy sport turlari va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyatini aniqlash maqsadida tarixiy, tahliliy va qiyosiy metodlardan foydalanildi. Ma'lumotlar asosan etnopedagogik manbalar, xalq og'zaki ijodi namunalari, ilmiy maqolalar va dissertatsiya ishlaridan to'plandi. Shuningdek, arxiv hujjatlari va milliy sport musobaqalariga oid kuzatuv natijalari tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar kontent-tahlil usuli orqali qayta ishlanib, ularning estetik va tarbiyaviy ahamiyati aniqlashtirildi. Tahlil jarayonida milliy o'yinlarning tarixi, ijtimoiy funksiyasi hamda badiiy ko'rinishlari o'zaro solishtirilib, ularning zamonaviy madaniyatdagi o'rni va yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati bo'yicha ilmiy xulosalar chiqarildi. Natijalar milliy sportni estetik va ma'naviy qadriyat sifatida o'rganishga imkon yaratdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Haqiqatdan ham sportning inson va oila hayotidagi roli, uning jismoniy sog'lomligining asosi ekanligi, yoshlarga o'z qobiliyat va iste'dodini ro'yobga chiqarishda ahamiyati kattadir. Xalq shuning uchun ham kurashda halol, mard polvonni, uloqda chapdast va mohir chavandozni qutlaydi. Xalq milliy o'yinlarining g'oliblarini nafaqat chiroyli harakatlari, balki ishtirokchining tantiqligi, mardligi, chapdastligi evaziga e'zozlaydi.

Xalq sayillari, bayramlari milliy o'yinlarsiz o'tmagan, unda yoshi ulg'ayib qolganlar o'z shogirdlariga hayot estafetasini topshirganlar. Yoshlar musobaqalarning sir-asrorlarini yaxshiroq o'zlashtirish, kundalik faoliyatlarga yordam beradigan omillariga aylantirish uchun intilganlar. Sayillarda, bayramlarda musobaqalarni tarafma-taraf bo'lib o'tkazish qatnashchilarning jamoa bo'lib harakat qilishlari, ishtirokchilarning baquvvat, epchil va chaqqon, qiyinchilikka chidamli, tirishqoq va tadbirkor bo'lishlarini taqozo etgan. Milliy o'yinlar, kurash, ko'pkari va sportning ommaviy turlari xalq orasida qadimdan sahovat belgisi sifatida namoyon bo'lgan. Mashhur uloqchilar, polvonlar, xalq o'yinlari ishtirokchilari tez-tez musobaqalar o'tkazib, bellashuvlardan to'plangan mablag'ni yetim-yesirlar, ko'p bolali oilalar hamda qariyalarga hadya etganlar, ko'priklar, masjidlar, madrasalar, kanallar, yo'llar va boshqa xalq hasharlariga ishtirok etganlar hamda xasharchilarga ilhom bag'ishlaganlar.

Milliy o'yinlar ajdodlar an'anasini davom ettirishni, milliy qadriyatlarning yo'q bo'lib ketishini oldini oladi. Ming yillik tarixga ega "Alpomish" dostonidan mard va jasur Alpomishning sevimli yori Oybarchinga yetishish uchun 90 qarmoq polvoni bilan kurash tushgani ma'lum. Xalq sayillari va bayramlarida kurash musobaqalari o'tkazib turilmaganda, yillar o'tgan sayin kurashimiz yo'q bo'lib ketgan bo'lardi. Poygalar, "Qiz quvdi" yoki "Kim uzoqqa otadi" mashqlari, uloq-ko'pkari ham nihoyatda qadimiy bo'lib, milliy an'analarimiz evaziga saqlanib qolgan.

Ot bilan turli mashqlarni bajarish qadim-qadimdan yigitlarga xosdir. "Intizor" dostonida Avazxon G'irotni yakka g'isht ustida o'ynatar edi, deb tasvirlangan. Milliy o'yinlar turi faqatgina kurash yoki ko'pkaridan iborat emas. "Qiz quvdi", "Quloq cho'zma", "Oq terakmi – ko'k terak", "Chillak", "Arg'umchoq", "Varrak", "Otib qochar", "Do'ppi", "Anakay", "Podachi", "Durra", "Lanka", "Qotdi", "Lapar", "Alifbe" kabi 100 dan ortiq milliy o'yinlar turi mavjud bo'lib, ularning har birining o'ziga xos jihatlari mavjud.

Aslida ana shu o'yinlar zamirida kattaga hurmat, yoshlarga nisbatan mehr-shafqat, bolalar kamoli va tarbiyasida ota-onalarning aziz farzandlari oldidagi burchlari, o'z navbatida farzandlarning mehr-sadoqatlari mujassamlashadi. Shu boisdan ota-bobolarimiz bolalariga juda yoshliklaridan xalq qahramonlari, ularning yovuz kuchlarga qarshi kurashlarda ko'rsatgan jasoratlari, matonat, do'stlik, ahillik, hamjihatlik fazilatlarini o'zida mujassam etgan doston va ertaklar, rivoyat va to'qimalarni so'zlab berganlar, milliy o'yinlar asosida halol, rostgo'y bo'lish, to'g'ri gapirish, haqsizlikka qarshi befarq bo'lmaslik, raqibga nisbatan hurmat fazilatlarini singdirganlar. Milliy o'yinlarda mag'lub bo'lgan raqib ustidan hech qachon masxara qilinmagan.

Aksincha, xato va kamchiliklar ko'rib chiqilib, birgalikda hal etilgan. Har bir xalqda geografik makoni, mifologik-diniy dunyoqarashi, mentalitetiga hamohang tarzda milliy sport va o'yin (etnosport)lari paydo bo'ladi. Etnosportning dastlabki namunalari insoniyat ongi, tafakkuri bilan bog'liqdir. Uning paydo bo'lishida o'sha davr shart-sharoitlari, odamlarning ov va turmush tajribalari, dunyoqarashi, urf-odat va marosimlari asosiy rol o'ynagan. Avvalo, oddiy og'zaki bayonning dastlabki namunalari paydo bo'lgan. Ular nihoyatda sodda bo'lib, turli shakldagi undov-xitoblari va voqealar bayonidan iborat bo'lgan. Ov jarayoni hamda tafakkurning rivojlanishi voqea va hodisalar talqinida oddiy bayondan obrazli tasdiqlashga olib kelgan.

"O'yin – insonning o'zi tomonidan ishlab chiqilgan qudratli tarbiyaviy vositasi va shuning uchun ham, unda inson tabiatining haqiqiy ehtiyoji ifodalangan." O'yinga har bir qatnashuvchi o'z xohishiga ko'ra kirib, o'z zimmasiga uning qoidalarini bajarish majburiyatini oladi. Ular esa xalq tomonidan mohirona ishlab chiqilgan, tazyiqsiz, yumshoq, shu bilan birga, har bir qatnashchini boshqa ishtirokchilarga nisbatan hurmatda bo'lish tuyg'usini shakllantiradi.

O'yin omili tizimni yashovchanlik holatida tutib turadi va hayotning muhim sharti sifatida namoyon bo'ladi. O'yin ehtiyoji tirik jonzotni har qanday mashinadan ajratib turadigan holatdir. Xo'sh, aslida o'yinning asosida nima

yotadi? O'yinning asosida jonzod yoki inson xatti-harakatlarining erkinlashtirilishi (instinktiv, zaruriy bo'lmagan holat), ulardan taqlid qilish yoki qoniqish, zavq olishga qaratilgan maqsadga erishish ehtiyoji yotadi ^[1-2].

O'yinlar o'zbek xalqi milliy ijodiy namunasi hisoblanib, ma'naviy boyligini o'zida mujassamlashtirgan, atrof-dagi voqelikni bilish va o'zlashtirishning tarixiy tajribasini namoyon qiladi. O'zbek xalq o'yinlari o'z tabiatiga ko'ra ijodiy-amaliydir. Ularda xalq badiiy madaniyatining o'ziga xosligi, uning milliy xususiyatlari yaqqol ko'rinib turadi. Mazkur etnosport turlarining mohiyatida xalqning madaniy boyligi, katta merosi yotadi. O'yinlar mazmuniga e'tibor qaratsak, unda xalqning urf-odatlari, qadimiy udumlari, mehnat faoliyati va madaniy hayoti yoritiladi.

Milliy xalq o'yinlari qadimgi tomoshalar sifatida necha asrlar muqaddam maydonlarda vujudga kelgan. Ularning paydo bo'lishi sport, teatr, raqs va sirk san'atining rivojlanishi bilan bog'liqdir. Xalq o'yinlarining mazmuni g'oyat boy, rang-barang va juda xilma-xil bo'lib, muayyan tarixiy xarakterga egadir. Ular xalq tantanalari va an'alarining eng sara namunalari o'zlarida jamlab, jamoalarni o'z atrofida jipslashtirgan. F. Shiller o'yinni go'zallikka bog'lab tadqiq qiladi va insonning go'zallikka intilishi natijasida o'yin shakllanadi, deb hisoblaydi. Shu tarzda, Shiller inson o'yinlarini birinchi navbatda estetik faoliyatga qaratilganligini ta'kidlaydi.

Bolalar Milliy o'yinlar jarayonida faqatgina chaqqon, chapdast, qo'rqmas, jasur bo'lib tarbiyalanmasdan, sanash, so'zlarni to'g'ri talaffuz etish, o'zini tuta bilish, xotiralarini charhlash kabi jihatlari bilan ham ajralib turganlar. Milliy o'yinlar bilan mashg'ul bo'lgan besh yoshli bola millongacha sanashni o'zlashtiradi. Bu bolaning qobiliyati juda zo'rligidan emas, balki o'yinlarga bo'lgan qiziqish natijasidir.

Milliy xalq o'yinlarining tarixiy vujudga kelishini tahlil qilib, dramalashgan o'yinlar o'zbek qo'g'irchoq teatrining negiziga aylangan qadimiy xalqning "Qo'g'irchoq o'ynatish" san'ati asosida paydo bo'lgan, degan xulosaga kelamiz. Muayyan badiiy obrazni ifodalaydigan qo'g'irchoq mamlakat va kishilar hayotidagi tarixiy-turmush voqealarini aks ettiradi, madaniy-maishiy o'zgarishlar amaliy ko'rinishlarining go'zalligi va kamchiliklarini ifodalaydi ^[3-4].

Hayotiy o'yinlar xalqimizning tarixini, turmushini, madaniyatini va mehnat faoliyatini yoritadigan o'yinlardir. Kulguli o'yinlar xarakter va fe'l-atvorlarni mohirlik bilan yoritishga, kishilardagi ayrim salbiy xatti-harakatlar ustidan yengil kulishga asoslangan o'yinlardir. Bunday o'yinlar aybdorlarni "jazolash" va shu bilan birga, kutilmagan hamda tasodifiy elementlarni kiritish maqsadida tashkil qilinadi. Ularda xalqimiz madaniyatining askiya va masxarabozlik madaniyati keng shuhrat qozonganligi tarixi aks etiladi.

Qo'shiq va raqs o'yinlari xalq madaniyatining o'ziga xos janri, xalqimizning milliy og'zaki, teatr va musiqa an'analari targ'ibotchisi sifatidagi folklorlarga asoslanadi.

Mazmunli-rolli va mazmunli-harakatli o'yinlar jozibador va qiziqarli bo'lib, mukammal mazmun hamda turli olam, tabiat, ayrim narsalarning sifatleri bilan tanishtiradi. Mana shu guruhdagi o'yinlarning mohiyati va ahamiyati o'ziga xosdir.

Xalq o'yinlari hayotiy voqealarga murojaat etib, ularni nihoyatda xilma-xil, o'zining boyligi va rang-barangligi bilan kishini maftun qiladigan badiiy obrazlarda ifodalaydi. Boshqa san'at turlaridan farqli o'laroq, o'yinlarda xalq ruhiyati, psixologiyasi, koloriti, yosh avlod tarbiyasiga bo'lgan munosabat yorqin aks etadi. Ya'ni xalq o'yinlarida folklorning o'rni juda muhim. Ulardagi yaqinlik – jismoniy harakat bilan ohang yoki kuyning uyg'unligi, ritmning harakatga, harakatning ritmga mutanosibliigidandir. Sport o'yinlari – merganlik, kurash, ov sporti, suvdagi bahslar, san'at sohasidagi musobaqalar – umuman, bu sohalarda inson kuchi, tiyrakligi va qo'lga kiritgan barcha yutuqlar kelib chiqishi jihatidan yo'rgakdagi bolaning ilk jismoniy harakati va mehribon onaning go'dakka aytadigan so'zlaridan boshlanadi. Bola go'dakligidagi bu xildagi harakatlar bolaning jismoniy va ruhiy talabidan, zaruratdan kelib chiqadi. I. Kant o'yinga jamiyatning komil a'zosi shakllanishidagi ijodiy boshlanma sifatida qaraydi. U tarbiyani ikkiga – erkin va sxolastikaga bo'lib, erkin tarbiyani "o'yin" deb ataydi ^[5].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, milliy sport turlari va ommaviy o'yinlar o'zbek xalqining estetik tafakkurini yuksaltirish, milliy g'ururini mustahkamlash hamda yoshlarni barkamol inson sifatida tarbiyalashda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Ular orqali inson nafaqat jismonan, balki ma'nan ham o'sadi, xalqning san'at, madaniyat va go'zallikka bo'lgan qarashlarini chuqurroq anglaydi. Bugungi kunda milliy o'yinlar va sport turlarining qadri va estetik mohiyatini asrab-avaylash, ularni yosh avlod hayotiga singdirish – milliy o'zligimizni saqlash va rivojlantirishning muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Қорабоев У. Халқ ўйинларининг шаклланиши ҳақида // Этномаданият. – Тошкент, 2003. – Б. 71.
2. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания. Избр. пед. соч. – М., 1984. – Т. 1. – С. 355.
3. Кубаева Ш. Ўйин ва инновацион тафаккур (онтологик ва гносеологик таҳлил). Дисс. фал. ф. б. фал. д. (PhD). – Самарқанд, 2019. – Б. 13.
4. Шиллер Ф. Письма об эстетическом воспитании человека // Шиллер Ф. Собрание сочинений: В 7 томах. – Т. 6. – М., 1957. – С. 251–358.
5. Кант И. Критика способности суждения // Соч.: В 6 т. – М., 1965. – Т. 5. – С. 319.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.